

NTNU: Norges teknisk-vitenskapelige universitet.

Pensumrevolusjonen 1969

HIST2045 Bacheloroppgave i historie

Herman Østby
10.05.2024

*Pensumrevolusjonen 1969: endret
filosofistudentene på Blindern pensumet sitt under
aksjonsuken?*

Bacheloroppgave

Antall ord: 11 997 (inkludert kildeliste) (uten: 10 452).

Herman Østby

Bildet av tilskuere i en av universitetsbygningene under demonstrasjonene på Blindern i Oslo, april 1969 (Dagbladet, 1969).

Innhold

Innledning:	4
Revolusjonene i 1968: startskuddet for resten av verden	5
Var året 1968 en revolusjon?	5
Revolusjonen i Norge: hva skjedde her til lands?	10
Opprør, opptøyer, revolusjon eller demonstrasjon?.....	10
En miniatyr av Europa.....	12
Revolusjonene for studentene! Universitetsopprøret i 1969 på Blindern!	20
Hva ble lest før demonstrasjonen?	20
Hva sto i bøkene før demonstrasjonene?.....	22
Eksistensialisme og frigjøring	23
Habermas, Skjervheim og ekstern innflytelse	26
Seminarene, eksamen og endring av det faglige	28
Avslutning	30
Kilder.....	33

«Alle spesialister som utklekkes ved universitetene i dag. Det er en underforstått selvfølgelighet at disse flyvåpnene trenger matematikere. De neste våpenfabrikker trenger fysikere. Og det er den sorte kjerne i hele situasjonen. At man utklekker mennesker som er høyt spesialiserte for å bruke dem innen etablerte økonomiske og politiske systemer. Det vil si at man spesialiserer en ungdom for å misbruke den etterpå. Det er det man egentlig gjør opprør mot» - Jens Bjørneboe.

Fra *Discoteque 1968* på NRK (00:00-00:41).

Innledning:

68-året handler alle om en ting: en verdensomfattende reaksjon mot det konservative, kolonialistiske, krigsherjede perspektivet som preget 60-tallet. Dette var drevet av de yngre i samarbeid med arbeiderne for å skape forandring. Det var slik at revolusjonen var født ut av både håp og misnøye (Arrighi, Hopkins & Wallerstein, 1989, s.97). 1968 var både globalt, men også nasjonalt. Det er likevel diskusjoner om hvorvidt det var en *revolusjon* eller sporadiske opprør? I hvilken grad kan man derfor definere 68-året som revolusjon?

I Norge var det mye som ble plukket opp av forskjellige bevegelser som alle kunne gå under *opprøret* eller *revolusjonen*. Det er flere av de samme kampsakene som var i Norge som ellers i verden. Likevel er det aksjonsuken med filosofistudentene på Blindern i januar 1969 som er den tydeligste demonstrasjonen som gikk fredelig for seg. Hvorfor var opprøret i Norge mildere enn de andre studentdemonstrasjonene/opprørene i den globale sammenhengen i årene 1968-1969?

Under aksjonsuken i 1969, var det primært Ottosen-komiteens effektiviseringspolitikk som var det som hadde most opposisjon. Det var demonstrasjon som omfattet mer og mer enn større samfunnsdebatt om hvilken rolle vitenskapen hadde. Gjennom debatter og litteratur bidrog filosofenes aksjonsuke til å ta opp dette spørsmålet. Hva var det så filosofistudentene leste og i hvilken grad var det pensum som var en motivasjon? På hvilken måte endret pensumet seg som følge av aksjonsuken?

Her skal det i første omgang omfatte en større forklaring på begrepet *revolusjon*. Begrepet skal ses i en større sammenheng ved å sammenligne det med året 68, samt forskjellige definisjoner. Deretter skal den norske *revolusjonen* drøftes eller hvorvidt det var en *revolusjon*. Ellers så brukes begrepet *ungdomsopprøret* for å forklare hva som skjedde i Norge. Poenget er at her skal undersøkes i hvilken grad den norske konteksten omkring året 68-69 var preget av *opprør*. Fokus er primært på studentene. Det kommer av at til slutt er det en undersøkelse av studentfilosofenes aksjonsuke med fokus på hva som ble lest og hvordan dette endret seg under aksjonsuken.

Revolusjonene i 1968: startskuddet for resten av verden

Var året 1968 en revolusjon?

Først og fremst: var året 1968 en *revolusjon*? Hvorfor skal en definere 1968 som en *revolusjon*? Hvorfor har noen sett på 68-revolusjonen i ettertid som mislykket, mens andre har sett på den som vellykket i noen grad? Sosiologen Wolf Lepenies har selv sagt at opptøyene, i Frankrike som var en del av revolusjonen, ikke spilte noen rolle: «But nothing happened in France in '68. Institutions didn't change, the university didn't change, conditions for workers didn't change – nothing happened» (Ross, 2002, s.19). Lepenies regnet likevel det som skjedde i Praha som viktig: «'68 was really Prague, and Prague brought down the Berlin Wall» (Ross, 2002, s.19). Blir 1968 derfor regnet som et *revolusjonært år* (flere revolusjoner, opptøyer eller opprør) eller som 'en' *revolusjon*?

Begrepet *revolusjon* har gjerne blitt kategorisert ut fra forskjellige historiske kontekster, så vel som sosiologiske eller statsvitenskapelige utgangspunkter. For akademikerne (eller noen spesifikke statsvitere) som Brinton, Huntington, Rosenau, Lasswell, Petee, Chalmers Johnson så brukes det kriterier som målet for revolusjonen, antall demonstranter og klasse blant annet, for å skape subtile og sofistiserte kategoriseringer av revolusjoner og undergrupper av disse (Kraminick, 1972, s.26). En annen måte er som sosiologen Stanislav Andreski har kategorisert med Den Russiske- og Franske revolusjonen som omfatter perfekte revolusjoner fordi 1) regjeringen blir avsatt av befolkningen innad i staten, 2) den gamle regjerende makten byttes ut, 3) masseopprør gjerne med vold og 4) en endring av sosiale strukturer eller system (Morgan, 2004, s. 158). Andreski inkluderer blant annet også den typiske (muligvis banale) definisjonen for hva som er en *revolusjon*, altså fokuset på vold som definisjonsmakt: «[...] the presence of violence in the political process» (Kraminick, 1972, s.28). For 1968 var mer enn bare politisk vold i form av en type *revolusjon*. «Peace and love» kom fra *Catholic Worker-miljøet*, men ble omfavnet av afroamerikanske borgerettsaktivister (Dørum, 2021, s.28). Derfor om en definerer *revolusjon* som voldelige opptøyer så får et definisjonsproblem. Det undergraver og benekter ikke-voldelig revolusjon, samt eksistensen av ikke-revolusjonær vold (Kraminick, 1972, s.28). Det betyr ikke at alle revolusjoner må være demokratiske og fredelige heller.

Andre fokuserer primært på hvordan *revolusjon* er et middel for *forandring* enten den er voldelig eller ikke-voldelig. For eksempel kan den industrielle revolusjonen som effektiviserte

jordbruket til en industriell størrelse som hadde ringvirkninger i Afrika, Latin-Amerika og Afrika regnes som en *revolusjon* (Morgan, 2004, s.157). Først og fremst fordi du kan definere en revolusjon som «[...] a radical and profound alteration of political, economic, and social activities within society» (Morgan, 2004, s.157). Når det er sagt så er det en helt annen tilnærming for hvordan 68-revolusjonen ble til og for hvordan den industrielle revolusjonen ble gjennomført. 1968 kan regnes som en *revolusjon* i form av at det «[...] først og fremst fikk kulturelle virkninger når det gjaldt musikk, klær, holdninger, tro og levemåte» (Dørum, 2021, s.52), men ikke i form av radikale endringer i maktstrukturer samfunnet, som eksempelet for Frankrike:

It was all over rather quickly in France; in hastily organized general election the French people edged slightly to the right, rather than swinging sharply to the left; de Gaulle and his conservative regime were confirmed in power. But for a brief period, the existing system had been brought to a halt by the combined action of students and workers. (Marwick, 1998, s.584).

Det er slik at 1968 var noe som rokket med flere konservative eller ‘despotiske’ elementer som studentene og arbeiderne ville endre igjennom opprørene.

Nødvendigheten av definisjonene tilsier om du kan regne 1968-året som en *revolusjon* for hvordan den oppfordret til massemobilisering for endring. Analytikere har siden revolusjonene som den franske, den kinesiske eller russiske fokusert på dimensjonene av revolusjonær utvikling (Morgan, 2004, s.158). En revolusjon innebærer derfor endring av følgende: 1) verdier og mytene som er tilegnet samfunnet, 2) samfunnskonturene, 3) institusjoner og 4) komposisjonen av lederskap eller klasse (Morgan, 2004, s.158). Som nevnt med eksempelet på kulturelle endringer så kan du si at 68-året var en *revolusjon* på grunn av punkt 1) og 4). Hvorfor disse punktene her nettopp kan tilegnes til året-68 handler om at det var en verdensomfattende hendelse:

[...] by the 1960s, and even more by the 1970s, there began to occur a “break with the past” with the rise of a new kind of antisystemic movement (or movements within the movements) in the world regional locales as diverse as North America, Japan, Europe, China and Mexico» (Arrighi, Hopkins & Wallerstein, 1989, s.35).

Til tross for at 68-revolusjonen passer til beskrivelsene til gjerne to av dem som Earl Conteh-Morgan fremstiller i disse 4 punktene, betyr det ikke at det bare omfatter samfunnsbaserte endringer. Thomas S. Kuhn drøftet i essayet *The Structure of Scientific Revolutions* (1962), begrepet om et skifte av paradigme:

Nevertheless, paradigm changes do cause scientists to see the world of their research-engagement differently. In so far as their only recourse to that world is through what they see and do, we may want to say that after a revolution scientists are responding to a different world. (Kuhn, 1970, s.111).

Dette er noe som nærmer seg begrepet *revolusjon* i større sammenheng med 1968. Året er et paradigmeskifte for aktivisme og kulturelle oppfatninger av verden: «I en rekke land var studentene skeptiske til *status quo*» (Bratholm & Larsen, 2018, s.7). En totalt omfattende endring av paradigme for revolusjoner som tidligere har vært sentrert mot den franske revolusjonen eller revolusjonene i 1848, om ikke den russiske revolusjonen.

68-året regnes gjerne som en *verdensrevolusjon*. Du kan også redusere det til at det bare har egentlig bare vært to (såkalte) *verdensrevolusjoner* (Arrighi, Hopkins & Wallerstein, 1989, s.97). Den første i 1848. Den andre i 1968. Begge regnes som historisk mislykket (Arrighi, Hopkins & Wallerstein, 1989, s.97). Ifølge Karl Deutsch så handler den nøyaktige skildringen av en revolusjon om antall mennesker som deltar i massemobilisering og hvordan varigheten av opprørene (Tanter og Midlarsky, 1967, s.266). En verdensrevolusjon tilsier derfor en helhetlig mobilisering av en verdensbefolkning. Massemobiliseringen i 1968 har røtter fra den tidlige moderne tid slik at befolkningen går fra en *folkelig* kultur til en *ideologisk/revolusjonær* kultur. Dette har blitt skrevet av E.P Thompson om hvordan «[...] aksjonene og opptøyene i England i tidlig moderne tid var preget av lederskap og organisering og en mer utviklet politisk bevissthet» (Dørum & Sandvik, 2012, s.15). I *Customs in common* fortsetter Thompson å forklare om normene som til stede i opptøyene som både de privilegerte, myndighetene og allmuen fulgte (Dørum & Sandvik, 2012, s.15). Når det er sagt så er opptøyene som fulgte revolusjonene mye mer komplekse fordi det ikke fulgte en masse. Derimot så var året for 1968-revolusjonen et lappeteppe av revolusjoner:

The student, Black, and antiwar movements in the United States; the student movements in Japan and Mexico; the labor and student movements in Europe; the Cultural Revolution in China [...] did not have identical roots or even common effects. Each one was located in political and economic processes shaped by the particular and different histories, and by the different positions in the world-system of the locales in which they arose and worked themselves out (Arrighi, Hopkins & Wallerstein, 1989, s.35).

Massemobiliseringen kom i form av flere bevegelser under paraply-begrepet 1968 eller betegnelsen på «[...] de unge mennene og kvinnene som ble grunnleggende preget av radikaliseringsen rundt 1968 og som i sin tur har preget ettertidens bilde av begivenhetene» (Førland & Korsvik, 2008, s.15). I ettertid så vet vi at 68-året var en *revolusjon*, om ikke et

startskudd til flere revolusjoner under en omfattende *verdensrevolusjon*. Det betyr ikke at det her skal være *en* konkret definisjon som skulle avgjøre definisjonen til 68-revolusjonen, men at det primært handler om flere ideologiske perspektiver som skaper et definisjonsproblem for å avgjøre flere kryssende eller motstridende bevegelser under begrepet.

Begrepet *revolusjon* kan både tilegnes 1968, samtidig som *opprør* og *opptøyer* også kan beskrive hendelsene utenom at det er en *revolusjon*. Når det er sagt så kan vi definere *revolusjon* i samsvar med 68-året som en ikke-voldelig massemobilisering av befolkningen som skal endre samfunnsstrukturer, klasse-relasjoner og institusjoner. Begrepet omfatter heller ikke bare gjennomførte eller suksessfulle *revolusjoner*, men viser at «I en revolusjonær situasjon må taktikken endres raskt i samsvar med skiftende forhold som oppstår, og enhver endring må bygge på en nøyaktig analyse» (Prévost, 1969, s.64). Slik kan også begrepet *revolusjon* stadig være under skiftende forhold ut ifra akademiker, situasjon og i sammenheng med historien som har vært før den for å belyse det som skjedde 68: et skifte av paradigme for verdier, oppfatninger og tankesett i verdenen. Det er allerede beregnet slik at 60-tallet var generelt preget av masseopptøyer som kulminerte i 68-året som toppåret for revolusjonen. Hvis du bruker kriteriet for revolusjonær endring av den regjerende makten gjennom voldelige opptøyer, så var det beregnet i 1972, omkring 135 revolusjoner fra 1946 til 1965 – 367 fra 1900 til 1965, som altså betyr 5.56 revolusjoner per år (Kraminick, 1972, s.29). Disse revolusjonene var alle av forskjellige art, men du kan argumentere for at de skulle til slutt bli samlet til en *revolusjon: 68-opprøret*. Og til tross for Kraminick regner fram til 1965, så stopper ikke revolusjonene etter det.

68-opprøret kan være en felles betegnelse eller et paraplybegrep for det som tidligere nevnt fra Arrighi, Hopkins og Wallerstein omhandlet den komplekse sammensetningen av bevegelser, men at de alle defineres under konseptet *antisystemic movements*:

The Concept of antisystemic movements is one which presumes an analytic perspective about a system. The system referred to here is the world-system of historical capitalism which, we argue, has given rise to a set of antisystemic movements (Arrighi, Hopkins & Wallerstein, 1989, s.1).

Begrepet *antisystemic movements* kan derfor omfatte følgende bevegelser:

- *Borgerrettighetskampen*: «Black protest, black violence [...] and changing relationships between blacks and whites are the central feature of American history in the 1960's» (Marwick, 1998, s.194). En av de viktigste kampsakene på 60-tallet.

- *Den nye kvinnebevegelsen eller andre bølgefeminismen*: Først og fremst var det på 60-tallet i USA med etableringen av NOW (The National Organisation of Women) som jobbet for at kvinner skulle få like rettigheter, fjerne negative stereotyper og skape likestilt partnerskap mellom, men og kvinner (Anderson, 2007, s.163).
- *Streik i arbeiderbevegelsen*: Tre uker før 22 mai i 1968 så hadde opprøret som startet på de franske universitetene blitt til den største streiken i hele det 20-århundret i Europa, fordi 6-7 millioner arbeidere deltok i streiken (Bourg, 2017, s.3).
- *Antikrig-kampanjen med Vietnam*: Grunnen til at 60-tallet var preget av opprør kom både av oppblomstringen av motkultur og *misnøye*. Vietnam kom ut av *misnøye*. Unge Amerikanere følte at krigen mot kommunismen i Vietnam var umenneskelig, ulovlig og umoralsk på grunn av krigføringen og verneplikten (Anderson, 2007, s.129).
- *Antikolonialisme*: Til tross for det store spennet av lokale varianter, så omhandlet nesten alle bevegelsene om å avkolonisere, noe som skjedde i de postkoloniale statene (Hendrickson, 2022, s.7). Eksempler er «The intergenerational activist of the Prague Spring contested Soviet imperialism [...]. The Black Panthers [...] denounced American involvement in Vietnam [...]. Meanwhile, their neighbors in Mexico channeled Cuban anticolonialists to decry their own nation's authoritarian, neoimperial, and clientist practices» (Hendrickson, 2022, s.7). Dette involverte ikke bare postkoloniale eller imperialistiske stater heller. I Sverige ble en visjon om frigjøring kunngjort ved at Frantz Fanon ble oversatt til svensk før noen andre hadde gjort det og ble en bibel for venstresiden (Jørgensen, 2011, s.53).
- *Studentopprøret*: I USA kom den så kalte *baby boom* i 1964- den begynte i 1946 og varte i 18 år for så å slutte i 64, som resulterte i massevis av ungdommer (Anderson, 2007, s.55). På midten av 60-tallet falt gjennomsnittsalderen 17 år og enda mer bemerkverdig så var det ved slutten av tiåret omkring 25 millioner ungdommer i landet, som plutselig gjorde nasjonen ungdommelig (Anderson, 2007, s.55). Lignende tilfeller finner man i Frankrike også. Om en sammenligner antall studenter i 1906 så var det 15.000, mens i 1968 var 160.000 (Seidman, 2004, s.18). Og denne mengden med mennesker utvidet paletten av motiver for å opptøyer basert på at borgerskapet hadde nektet dem enkle nytelser til å omhandle en frigjøring av mennesket fra alle mulige undertrykkelser (Seidman, 2004, s.17).

Slik er nettopp 68-opprøret en veldig kompleks revolusjon. Ikke alle de forskjellige grupperingene av opprør skjedde samtidig eller skjedde over hele verden. I Skandinavia var det ikke en omfattende revolusjon eller opprør, men det man derimot kalle demonstrasjoner. I for eksempel Sverige og Danmark var det vanskelig å skape revolusjonære konsepter som omhandlet disse nasjonene, av den grunn at sosialdemokratene hadde monopol på arbeiderbevegelsen, samt fått dette igjennom et kompromiss som omhandlet klasse (Jørgensen, 2011, s.56). Det var ikke nødvendig å gjøre opprør ut ifra materielle goder eller velferd. Velferdsstaten sikret både tilgang til kapital og materielle goder for arbeiderne (Jørgensen, 2011, s.56). Det kan være nettopp disse grunnene til at du ikke kan kalle det som skjedde i Norge en *revolusjon*. Derimot så passer begrepet *opprør* om vi ser videre på hvordan det gikk til i Norge i årene 1968-69.

Revolusjonen i Norge: hva skjedde her til lands?

Opprør, opptøyer, revolusjon eller demonstrasjon?

Hvorfor var opprøret mildere i Norge enn de andre studentopprørene i den globale sammenhengen i årene 1968-1969? Det er gjerne to oppfatninger angående opprøret som skjedde i Norge: det skjedde et opprør i Norge- ikke en revolusjon og den var varierende i suksess eller det skjedde ikke et opprør i Norge- det var derimot små ubetydelige demonstrasjoner som gjenspeilet seg fra resten av verden.

Ifølge bøkene *Den lange oppturen. Norsk historie 1945-2015* (2017) og *Det skjedde i Norge. Bind 6: 1961-1972. Overflod og opprør* (1991), så bruker de begrepet *ungdomsopprør* for å beskrive året. Førland i innledning i boka *1968. Opprør og motkultur på norsk* (2006) at:

Denne boken handler ikke om studenter heller, selv om både i Norge og andre land var studentene som sto i spissen for kampen for individuell frihet og selvbestemmelse. [...] «1968» var så mye mer enn positivismekritikk, kamp mot professorveldet og motstand mot Ottosen-komiteen. Hadde kampen primært dreid seg om slike ting, ville «1968» i dag vært et langt mindre kraftfullt symbol. (Førland, 2006, s.9).

For Ustvedt i *Dette skjedde i Norge* skriver han at *ungdomsopprøret* på 60-tallet kom ut av en krise som omhandlet oss alle; en krise fra velferdssamfunnet (Ustvedt, 1991, s.64). De unge fikk det bedre enn på lenge med tanke på det materielle, arbeid og utdanning og penger, for så å gå ut i opprør (Ustvedt, 1991, s.66). Det er med Førland og Ustvedt en viktig forståelse

for at her var det ikke bare snakk om studentene, men et opprør i hele ungdommen generelt. Et alternativ til velferd- og industrisamfunnet, var en *motkultur* som var toneangivende blant ungdommen, men som kan være kompleks med å definere (Ustvedt, 1991, s.66). Det er likevel studentene man gjerne regner som hovedgruppen av «sekstiåttene». I Norge var det snakk om en *studenteksplosjon* i årene etter krigen. Først og fremst kom det at det ble satset på å bygge høyskoler og universiteter:

Universitets- og høyskolesektoren vokste sterkt, med utbyggingen av det store universitetskomplekset på Blindern i Oslo og med nye universiteter og høyskoler. I 1946 fikk Bergen sitt universitet, som var Norges andre. I 1968 ble universitetet i Trondheim opprettet, som en sammenslutning av Norges tekniske høyskole og Norges lærerhøgskole. Også Universitetet i Tromsø ble opprettet i 1968, men først åpnet i 1972. (Olstad, 2017, s.190).

Derav kom tanken om en studenteksplosjon. Det var tross alt en økning fra 9600 til 40 800 ved universiteter og vitenskapelige folkehøgskoler (Olstad, 2017, s.191). Som nevnt tidligere med Ustvedt var det også en bedring som av velferd hos studentene også. Det ble opprettet velferdsordninger som gav stipend, og billig lån for studenter og studerende ungdom på grunn av Statens Lånekasse fra 1947 (Olstad, 2017, s.191). Rekrutteringen av studentene var også blitt mer jevnere. Historien om UiO var søkelyset på å en jevnere rekruttering:

«Veien fra arbeidermiljø til akademia», heter det i universitetshistorien, «representerte fortsatt i høy grad en klassereise, men elitepregede akademiske tradisjoner var ikke lenger uanfektet, og studentmiljøet utviklet seg til mer av en åpen møteplass mellom mennesker med ulik klasse- og miljøforankring, smak og livsstil». (Olstad, 2017, s.192).

Økt velstand og utdanningstilbudene gjorde det mulig for blomstringen av et opprør blant ungdom. Du kan også si at globalisering var en faktorene som engasjerte studenter i Norge: «Nordmenn – unge og gamle, men kanskje mest de politiske aktive studentene – var opptatt av frihet og demokrati i andre land» (Bratholm & Larsen, 2018, s.130). Hvilke konflikter studentene var interessert i som speilet demonstrasjonene skal utdypes nedenfor.

På den andre siden slik Ragnvald Kalleberg påpeker i *Universitet og Studentene* (1998), så var det en oppfatning om at det ikke var et studentopprør i Norge. Ifølge Michael Kidron og Ronald Segal sin definisjon av *studentopprør*, så påpeker Kalleberg at «Det var altså ikke noe studentopprør i betydningen ulovlige avbrytelser og inngrep utenfra, i Norge. Men det er ingen tvil om at det var en aktiv studentopposisjon i Norge på slutten av 1960-tallet» (Kalleberg, 1998, s.52). Det er allerede snakk om en *revolusjon* verden over, men som nevnt

med tilfellene ved den manglende revolusjonen i Danmark og Sverige fra Jørgensen, så kan det kanskje være et skandinavisk fenomen. Likevel så regner Kidron og Segal at det var tegnet inn seks opprør i Skandinavia, blant annet ett i Finland, ett i Sverige og fire i Danmark (Kalleberg, 1998, s.52). Det skjedde altså aldri en revolusjon i Skandinavia, men det skjedde *opprør*. Og Norge var ikke et landene det skjedde *opprør* i. Hvorfor ikke? Hva skjedde med studentopprørene i Norge?

En miniatyr av Europa

Oppfatningen av at det skjedde opprør og at det ikke skjedde opprør kan speiles i det at alt som skjedde i 1968- Årsakene enten det var på grunn av en større satsing på utdanning på folkehøyskoler og universiteter eller fremveksten av en politisk motkultur/ungdomskultur, så spredde opprøret seg til Norge. Her er det snakk om en av de hovedårsakene til at studentene gikk ut i opprør. Og dette kan både gjelde studenter som gjorde opprør på høyre- og venstresiden. Det har ifølge Dørum og Tønnesson vært en mangetydighet i forhold til den politiske arven fra 1968 at det ikke bare er var ensidig, men at det var en blå, rød og grønn bunnlinje i det politiske (Dørum & Tønnesson, 2021, s.18). Hva var det studentene var opptatt av ute i verdenen?

Slik som James Godbolt uttrykker i sin artikkel så inntar Vietnamkrigen en sentral plass i året «1968» (Godbolt, 2021, s.127). Fenomenet om interessen i Vietnam er noe som en kan trekke paralleller til Skandinavia og resten av Europa. Speilingen som var opprøret mot autoriteter og politikken i Vietnamkrigen som samlet kritikken og utløste den mot utenrikspolitikken ført av pro-vestlige land (Godbolt, 2021, s.127). Denne kritikken kan ha oppstått som en følge av blant annet alliansene som ble etablert etter krigen. Et viktig politisk spørsmål i etterkrigstiden var om hvorvidt Norge skulle være en del av NATO eller om det skulle en nøytral politisk linje mellom USA og Sovjetunionen. Norge og Sverige hadde under kraftige konfrontasjoner i FN i 1947 valgt å ikke støtte noen av sidene og det gjaldt viktige saker også (Sejersted, 2005, s.209). Når konflikten tilspisset seg så ble det nødvendig å revidere politikken for begge landene – under nød og i det seineste laget (Sejersted, 2005, s.209). For Norge ble det medlemskap i NATO, sammen med Danmark våren 1949 (Sejersted, 2005, s.212). Medlemskapet i NATO hadde likevel en sentral fordel for Norge. Medlemskapet gjorde at NATO gav en ryggdekning for Norge slik at de kunne følge interessene sine for Sovjetunionen (Neumann & Ulriksen, 1997, s.97). Norge var likevel ikke totalt isolert fra

blokkenes politikk og du kan si at det var begge blokkene sine innflytelsessfærer som påvirket til motstanden mot krigen i Vietnam.

Den ene omfatter floreringen av akademisk materiale som omhandlet sosialisme og kommunisme. Fra utenlandske akademiske og politiske trender så var det et mangfold av påvirkningskanaler (Olstad, 2017, s.192). Det handlet om at

Karl Marx og marxismen ble rehabilitert og trukket fram fra glemselen. Nord-sør-konflikten avløste den kalde krigens øst-vest-konflikt som ledende verdensbilde. Historien om universitetet i Oslo oppsummerer med at det utviklet seg «en særegen politisk tanke- og aksjonsstil i spenningsfeltet mellom ortodoks sosialisme på den ene side og romantisk idealisme på den annen». (Olstad, 2017, s.192).

Det var igjennom denne dreiningen av den venstresiden som gav røtter til en anti-imperialistisk holdning og som oppfordret til opprør. Bevegelsen var delt i to etter 1967 og bestod av Solkom (Solidaritetskomiteen for Vietnam) – unge maoister dominerte og Vietnambevegelsen i Norge – den tverrpolitiske, samt aldersoverskrivende gruppen med røtter i fagbevegelsen og sosialdemokratiske organisasjoner (Godbolt, 2021, s.131-132). I *Ekte sekstiåttene* speiles opposisjonen som bestod av de unge maoistene eller generelt den kommunistiske fløyen i form av tre spissformuleringer: «[...] «Arbeiderklassen må ta makta gjennom væpna revolusjon», «Kulturrevolusjonen i Kina er et eksempel til etterfølgelse» og «Marxismen-leninismen er korrekt på alle vesentlige punkter»» (Førland & Korsvik, 2008, s.181). Blant annet så tok ml-erne (marxist-leninistene) til disse spissformuleringene og spilte en viktig rolle for miljøene på gymnasene og i studentmiljøene angående motstanden for Vietnamkrigen før året 1969 (Dørum, 2021, s.145). Trass i at de ikke telte mange, så var Maositene eller ml-erne en viktig politisk gruppe som fikk innflytelse i Norge (Dørum, 2021, s.143). Blant annet at i 1977 så gikk over 10 000 i parolene til AKP i Oslo på første mai (Dørum, 2021, s.143). Norge hadde derfor en reell rød-fane som veivet fra 60-tallet og inn i 70-tallet. Og på slutten 60-tallet ble det haglet kritikk mot EEC, spesielt blant arbeiderklassen, bønder, LO, skoleverket og de Marxist-Leninistiske gruppene: «Denne planen i fire vil marxist-leninistene arbeide for i Arbeiderkomiteen, i Folkebevegelsen, i fagbevegelsen, i skolesamfunn o. s. v. Vi oppfordrer alle EEC-motstandere til å gjøre det samme» (Klassekampen, 1971). Det ble en mobiliseringssak som var viktigere for studentene på 70-tallet. Likevel er det slikt at alle disse sakene begynte å påvirke den «store», offentlige politikken:

Medlemstallet i AUF falt sterkt, fra 50 000 i 1946 til 8000 i 1964, og lagene ved alle universitetene ble lagt ned på begynnelsen av 1970-tallet. Mange AUF-ere kom i opposisjon til sitt eget moderparti, ikke minst ble det tydelig i spørsmålet om fortsatt norsk medlemskap i NATO. Først i 1967, på landsmøtet, markerte Ap-ledelsen et klart linjeskifte når det gjaldt USA og Vietnamkrigen, og uttrykte en tydelig avstand til amerikansk krigføring og støtte til FNL (den nasjonale frigjøringsfronten for Sør-Vietnam). (Dørum, 2021, s.149).

Alt i alt så var det stor pågang fra ml-erne og sosialistene i motstand mot Vietnamkrigen. Det sies allerede at «The radicalization of Norwegian politics was particularly obvious among the Left as early as 1958 and was linked at that time to the opposition against NATO within the Labor Party» (Werenskjold, 2011, s.178). Det politiske landet hadde skiftet fra en politisk todelt oppfatning til å omfatte en større radikalpolitisk retning. For eksempel med nevnte Solkom. De bidro imellom 1964 og 1973 til ca. 70, små eller store, demonstrasjoner i Oslos gater (Godbolt, 2021, s.132). En økning var det også fra 1966 da det var protestaktiviteter i 25 steder, men som økte til 100 steder i Norge i 1972 (Godbolt, 2021, s.132). En betydelig rolle spilte den sosialistiske ungdommen og slik som Førland og Korsvik undersøker med slagordene så er «Fred i Vietnam» «[...] på topp hos alle unntatt marxist-leninistene, og «Seier til FNL» er nummer to på ml-ernes ranking, så vidt slått av det beslektede «Kamp mot USA-imperialismen»» (Førland & Korsvik, 2008, s.190). Antikrigsmentaliteten kan likevel ikke bare tilegnes venstresiden.

Anti-krig-opprøret var også hos den ikke-sosialistiske ungdommen. For dem var det to slagord som representerte hver sin side av motstanden mot krigen: «Seier til FNL» og «Fred i Vietnam» (Førland & Korsvik, 2008, s.182). Den andre siden som gjaldt «Fred i Vietnam» bestod både av anti-krigsbevegelsen, konservativ ungdom og kristne. Grunnen til at det var en slik spredning av politiske synspunkter (fra både høyre og venstre) kom av at motstanden for krigen kom fra massemedia, de etablerte partiene (med unntak av NKP og SF), samt de høyrepolitiske aktivistene (Godbolt, 2021, s.135). Dette er blant annet noe som James Godbolt har påpekt at mangler i undersøkelsen av deltakelse mot Vietnamkrigen i boka *Ekte sekstiåttre-* motstanden fra høyre siden. Radikaliseringen begynte når moderpartiet kjølnet sin støtte til politikken som USA førte i Vietnam, så ble det diskusjoner i Unge Høyre mellom det relativt store mindretallet som tok avstand fra Høyre sin pragmatisme og konsensus angående Vietnam og flertallet som fulgte John Lyng sin linje (Godbolt, 2021, s.136). Flertallet som valgte John Lyng sannsynligvis gjorde det fordi fra 1966 begynte Aftenposten å

minke støtten til USA og i Høyre inntok John Lyng en nøytral posisjon til konflikten (Godbolt, 2021, s.135-136). Det var likevel ikke bare innad i Høyre at det var endringer.

De religiøse ungdommene var også stemmer som ikke var fra venstresiden. Et spesielt særtrekk med Norge var at radikaliseringen skjedde blant annet innad i kirken, som innebar fokus på etikk og ansvarsfølelse for utviklingen i «Den tredje verden» (Werenskjold, 2011, s.178). Det var egentlig snakk om en venstredreining som kom av de forskjellige kristne miljøene som for eksempel med religiøs totalpasifisme i frikirkemiljøer med pinsebevegelsen basert en kritisk vurdering av krig og fred, eller bedehuskretser som ble u-landsengasjerte (Repstad, 2021, s.194). Slik som Pål Repstad påpeker så var «Mange av impulsene til at unge kristne gikk mot venstre, hadde de felles med andre unge mennesker. Perspektivene var oftest internasjonale. USAs krig i Vietnam er nevnt» (Repstad, 2021, s.196). Hele motstanden mot Vietnamkrigen var derav meget sammensatt, men handlet alltid om et ungdomsopprør.

Pål Repstad skriver videre om et bilde på hvordan unge kristne oppfattet urettferdighetene i verden:

Borgerrettsbevegelsen i USA og drapet på Martin Luther King i april 1968 gjorde inntrykk. Samfunnskritikken var i stor grad basert på rettferdighets- og likhetsverdier, med nord og sør som motpoler. [...] Og det var lesing av billiggøker som Franz Fanon og Georg Borgström – i større grad enn Marx-studier – som tente de fleste studentene. (Repstad, 2021, s.196).

King og Fanon var ikke bare forbilder for de kristne, men også for en generell oppfatning av urettferdighet og rasisme hos nordmenn: «Våre sekstiåttre fremstår som intellektuelle snillinger som tar avstand fra vold, diktatur og dop. Øverst troner de ikkevoldsmatirene King og Gandhi [...]» (Førland & Korsvik, 2008, s.164). Dette var hovedfunnet til Førland og Korsvik sin undersøkelse om forbilder fra 1968. Hovedpoenget er at Martin Luther King Jr. var en av de viktige forbildene og demonstrasjonene mot rasisme og undertrykkelse ikke bare gjaldt King, men også andre fremtreende figurer og saker. Slik avisen Friheten skriver om omslaget sitt den 22-28. mars 1968 så «[...] var det fullt hus i «Frederikke» på Blindern mandag kveld, da den amerikanske Black Power ideologen Charles W. Hamilton [...] talte om bevegelsens målsettinger» (Friheten, 1968). Aktivt var det også angående for eksempel konflikten med Apartheid i Sør-Afrika:

Oslo-utvalget for norsk aksjon mot apartheid synes det er meget beklagelig at Norsk Tennisforbund foretrekker å spille landskampen mot Sør-Afrikas hvite, i stedet for å ta hensyn til menneskerettighetene som Norge selv har vært med å underskrive i FN i 1948, sier utvalgets formann

Ola Ødegaard. [...] *Møt derfor opp på Fornebu flyplass kl. 22.30 i kveld – og likeledes på Madserud ved Skøyen i tiden 13.-15. mai, og demonstrer.* Vis Norsk Tennisforbund at norsk ungdom forlanger at menneskerettighetene skal overholdes uansett hudfargen som her ligger til grunn for at ikke de fargede skal få delta. (Friheten, 1964).

Ungdommen som engasjerte for disse sakene gjenspeilet en norsk opprørskultur mot rasisme. Dette kan gjerne skyldes over at vi selv ikke hadde problemer med systematisk rasisme eller koloniarv: «Vi var med andre ord ikke spesielt rasebevisste – og dermed ikke rasister» (Bratholm & Larsen, 2018, s.122). Engasjementet var der likevel.

Slutten av 60-tallet er det slik at ved de nye gruppene, særlig miljøbevegelsen, kvinnebevegelsen og ungdomsopprøret, skaper nye trinn i veien mot en økt frihet og krever nettopp denne friheten fra samfunnsstrukturer og normer som var vedvart fra igjennom etterkrigstidens dager (Lie, 2021, s.218). For kampen for disse sakene (spesielt miljø og nyfeminismen) var en større sak på 70-tallet, men har røtter fra 60-tallet. For miljøbevegelsen var det blant annet viktig med bøker som «Rachel Carsons bok «Den tause vår» er trykt i kjempeopplag» (Myrna, 1969). Slik kunne miljøkampen settes sin fot i det som ble lest her til lands. En annen viktig hendelse var opprettelsen av ungdomsorganisasjonen Natur og Ungdom: «På et møte i Oslo i helgen ble det dannet en landsomfattende naturvernforening for ungdom. [...] Landsforening har fått navnet Natur og Ungdom, med undertittel, Norsk Ungdoms Naturvernforbund» (Sunnmørsposten, 1967). Frøet ble plantet for videre engasjement blant unge. For nyfeminismen var legen Siri Nyland Mæland på saken «Nyfeminister foren dere» som «[...] skytset både mot «gamle feminister» og mot «yngre radikale menn» som hadde fremmet kjønnslikestillingen på 1960-tallet» (Lindtner, 2021, s.167). Kampsakene var motstand mot husmørsrollen, likestilling og selvbestemt abort, blant annet. Disse kampene ble kjempet igjennom mobilisering, men også tilgangen av feministisk litteratur. For eksempel med oversettingen av Betty Friedan sin bok *Myten om kvinnen* (1963) Her i Norge er debatten om husmødres arbeid utenfor hjemmet stadig framme i presse og kringkasting. Denne debatten blir ofte svært tilspisset: Betty Friedans problemstilling er neppe uaktuell i vårt eget land. (Opdalingen, 1968).

Eller *Det annet kjønn* (1949) av Simone Du Beauvoir: «Boken kom først ut på norsk i 1970, men Beauvoirs eksistensialisme og feminisme var velkjent i intellektuelle og kjønnspolitiske kretser lenge før det dette [...]» (Lindtner, 2021, s.168). Her er det Margarete Bonnevie som translatør og utgiver av feministiske bøker i mellom- og etterkrigsårene som ble en viktig formidler (Lindtner, 2021, s.168). Det skulle likevel ikke være før på 70-tallet med utgivelsen

av tidsskriftet *Sirene* at kvinnekampen fikk større plass i offentligheten: «Kvinner over hele verden begynner nå å kjempe frem sin sak. Vi som her setter i gang med “Sirene”, vil lage et blad som angår oss [...] Vi var lei av å lese ukebladene at en ny hårfarge, kjole eller oppskrift er svar på våre problemer» (Sirene, 1973). Aktivismen i praksis skjedde også utenfor den litterære verdenen. I Arbeiderpartiet så ble programutkastet *Kvinnens plass er hvor?* (1965) satt som et eksempel fra forskerne Åse Gruda Skard og Harriet Holter (Lindtner, 2021, s.171). Her er både politikk og academia viktige arenaer for likestillingskampen. Begge var viktige aktører for å forske på hvordan kvinnene for eksempel kunne delta utenfor husmorsrollen, f.eks. i kommunestyret:

Aksjonen har til hensikt å øke kvinne-representantenes andel fra 6.3 prosent til en større jamnstilling med mannen i kommunestyret. Nå er det i landets kommunestyre 13.439 menn og 904 kvinner. (Halden arbeiderblad, 1967).

De fleste saker fikk gjennomslag, men var likevel saker som kom gjerne enten før 60-tallet og nådde sitt høydepunkt med 70-tallet. Abort er et av disse tydelige høypunktene. Abortdebatten endret seg – den første loven for medisinsk indikasjon ble vedtatt i 1960; en lov som varte helt frem til endring i 1978, på grunn av at spørsmål om kontroll over sin egen framtid, kropp og autonomi ble viktigere (Lindtner, 2021, s.177). En viktig sak for kvinnene også var utdanning, og hvordan skulle det gå når Ottosen-komiteen fremmet en effektivisering av universitetet?

For studentene var det allerede før revolusjonene i verden, uenigheter om hvorvidt ledelsen på universitetet skulle styre og hvilken makt som lå hos studentene. Alt startet med når Regjeringen la frem utdanningskomiteen for 1967: Ottosen-komiteen. Under ledelsen av formann Kristian Ottosen så skulle komiteen legge frem foretak for «[...] spørsmål om videreutdanning for artianere og andre tilsvarende grunnutdanning [...]» (Kirke- og undervisningsdepartementet, 1967, s.3). Komiteen hadde fokusert på hvordan å effektivisere og kravsetting med en foreslått tidsbegrenset grunnutdanning på ca.4 år, spesialutdanning på 2. år eller videregående utdanning, samt en forskerutdanning for de som er kvalifiserte (Berntsen, 1969, s.9). Fakultetet la også frem fire punkter eller snarere innstillinger som skulle utformes av komiteen:

1. Foreslå tiltak som kan føre til best mulig utnyttning av studietid og studiekapasitet ved universiteter og høyskoler.
2. Vurdere muligheten for videre avlastning av universiteter og høyskoler med hensyn til elementær undervisning.

3. Utrede behovet og formene for utdanning for artianere som kan være alternativ til mer langvarige studier ved universiteter og høyskoler.
4. Utrede behovet på lengre sikt for universitets- eller høyskolekapasitet, også utover det det er naturlig å bygge opp i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø, og å komme med forslag til lokalisering av eventuelle nye institusjoner. I denne sammenhengen må også de kapasitetsbehov som springer ut av lærestedenes for etterutdanning vurderes. (Kirke- og undervisningsdepartementet, 1967, s.5).

Dette var noe studentene var veldig uenige om; de ønsket ikke å effektivisere utdanningen og tok gjerne avstand fra det de mente var en økonomiske insentiver. Slik en av de viktigste debattantene, Harald Berntsen, drøftet saken så hadde universitetet tre oppgaver for studentene:

For det første har universitetene skulle sørge for at studentene tilegnet seg egenskaper som ikke av seg selv følger med de faglige, men som i høy grad har betydning for utøvelsen av en akademisk yrkesrolle. [...] *For det andre* hører det til universitetets oppgaver å tolke, videreutvikle og formidle samfunnets kulturelle overleveringer. [...] *For det tredje* preger universitetet på en eller annen måte studentenes politiske bevissthet. Disse tre oppgavene er Ottosen-komiteen i sin innstilling ikke nevneverdig opptatt av. (Berntsen, 1969, s.12-13)

Særlig for filosofistudentene emnene om eksamen som maktmiddel, Ottosen-komiteens innstilling, og forholdet mellom samfunnsvitenskapen og samfunnet lå universitetets hovedoppgaver til grunn (Dagbladet, 1969, s.13). Høydepunktet for kritikken ble under aksjonsuken med studentene: Ottosen-komiteen skulle symbolisere fienden for studentene og kritikken ble omfattende (Sejersted, 2005, s.310). Da rant begeret over for studentene.

Det begynner fra den 17. januar på UiO: «I dag er det innkalt til et viktig almannamøte for studentene ved filosofisk institutt på Blindern» (Morgenbladet, 1969, s.1). Dette møtet skulle ta: «[...] stilling til et antall forslag mellom student- og lærerrepresentasjon» (Morgenbladet, 1969, s.1). Saken omhandlet primært i begynnelsen en deltakelse i Studenttinget. Dette ble ikke innført og «Forslaget til ny administrasjonsordning ved Filosofisk Institutt ved Universitetet i Oslo som ville gi studentene 8 representanter i det nye instituttrådet, ble forkastet med en stemmes overvekt på seksjonsmøtet lørdag» (Nasjonen, 1968, s.1). Fra den 20/21. januar skrives det om at filosofistudentene har gått ut i streik. For filosofistudentene var både innføringen av Ottosen-komiteens prinsipper, i kombinasjon med deres eget representasjonsproblem det som førte til at begeret rant over: «Forelesningsbiokott i en uke er resultatet av filosofistudentenes almannamøte i går» (Vårt land, 1969). Det ble oppfordret til å

holde seg borte fra undervisningen og i stedet for delta i seminaret «Universitet, student, samfunn» som ble arrangert av studentenes arbeidsutvalg (Gjengangeren, 1969, s.6). Det ble også oppfordret til at lærerne skulle avlyse undervisningen og delta på seminaret (Gjengangere, 1969, s.6). Fra da kan man ifølge Kalleberg, som har forsket spesifikt på utviklingen av studentopprøret fra et *fagkritisk* perspektiv, dele utviklingen i faser. Begrepet fagkritisk ble registrert som et nyord i 1969 (Øverås, 2022, s.249). Det ble et viktig begrep som nettopp ble brukt av disse studentene spesielt når det gjaldt instituttpolitikk:

Instituttpolitikk er ferd i med å bli viktigere enn universitetspolitikk av minst to grunner:

- a) Instituttene får større reell og etterhvert også formell autonomi i forhold til universitetets sentrale bestemmende organer, delvis i kraft av den sterke økningen i studenttalent ved de enkelte institutter. De sentrale organer mister oversikten.
- b) Instituttene er de steder der fagkritikk og studentpolitikk best kan inngå i en kanskje nødvendig syntese. (Ytreberg, 1968, s.158).

Nødvendigheten av fagkritikk kommer av poeng a). om at instituttene skulle hatt mer autonomi. Ved utfallet av forkastelsen av administrasjonsforslaget resulterte det i første fase eller det som er to faser som er utviklingen «*Fra fagkritikk til interessekamp, fra vestmarxisme til østmarxisme*» (Kalleberg, 1998, s.54). Første fase er sentrert rundt stikkordet *fagkritikk* og fase to er *interessekamp* begrepet (Kalleberg, 1998, s.55). Her er det primært første fase som er fokus.

Nå som den internasjonale definisjonen som 1968 er blitt det norske *opprøret* skildret. Hva ble så da lest av disse aktive, radikale, opprørske og fandanivoldske studentene: hvilket pensum bidrog til filosofistudentenes aksjonsuke? Om det i det hele tatt var pensum som revolusjonerte?

Filosofistudentenes aksjonsuke

Nå skal det foregå et større dypdykk med fokus på aksjonsuken for filosofistudentene. Dette skjer først og fremst igjennom aviser og samtidige bøker for å finne ut om hvordan det enten var en korrelasjon mellom det som ble lest, eller om det ikke var. Her er det snevret inn på pensum i forbedrende prøve i filosofi (i ettertid kalt Examen Philosophicum).

Hva ble lest før demonstrasjonen?

En måte å se på hvordan pensumet kunne bidra til at aksjonsuken ble gjennomført, handlet om hvordan den forberedende prøven var før. Det er et skille imellom «eksamen i filosofi» og etter. «Examen philosophicum» kommer tilbake som betegnelse i 1967 (Føllesdal, 2015, s.161). Her kan studieplanene før navneendringen være relevante. Studieplanen *Forberedende prøve i filosofi* fra 1963 skriver at «Under betegnelsen «Forberedende prøve i filosofi» sammenfattes 3 disipliner: filosofiens historie, logikk og psykologi» (Universitetet i Oslo, 1963, s.7). Her i hver av disse disiplinene legges også frem pensumet nødvendig for å ta eksamen:

1. Psykologi

Til eksamen legges opp:

Harald Schjelderup, *Innføring i psykologi* (1957, 2. rev. Utg. 1959). [...]

2. Logikk

Studentene kan velge mellom to pensum-varianter.

- I. Man kan legge opp den trykte lærebok, Arne Næss, *En del elementære logiske emner*. Fra høsten 1960 kan bare 9. utgave brukes. Fra da av utgår også den første nynorske utgaven.
- II. Eller man kan legge opp det stensilerte forelesningsreferat, Arne Næss og Johan Galtung, *Innføring i logikk og metodelære*, 5. utg.

3. Filosofiens historie

Studenten kan velge mellom 3 pensum-varianter.

- I. Man legger hovedvekten på det alment idéhistoriske aspekt og på oversikten over filosofihistorien i sin helhet. Lærebøkene er her Eiliv Skard, *Filosofien i oldtiden* (utg. 1962) og H. K. Schjelderup og A. H. Winsnes, *Den europeiske filosofi fra middelalderen til vår tid* (1959).

- II. Den andre pensumvariant legger hovedvekten på de filofiske problemer og deres systematiske løsning. Et mindre antall filosofer blir gjennomgått, til gjengjeld kreves en grundigere tilegnelse. Læreboken tilpasset dette studium er Arne Næss, *Filosofiens historie*. (Universitetet i Oslo, 1963, s. 8).

Videre med revideringen av studieplanene for utgavene som kom etter endret noe av pensumet. I utgaven fra 1965 har de lagt til «Peter Wessel Zapffes lærebok i logikk er under trykking og vil sannsynligvis foreligge til vårsemestret 1966» (Universitetet i Oslo, 1965, s.7). Studieplanen endret også når de i tillegg legger til en fjerde kategori som er rettsfilosofi:

4. Rettsfilosofi

Studentene legger opp to bøker: Frede Castberg, *Retten og staten* og *Rettsfilosofiske essays* (av forskjellige forfattere). Man må dessuten følge de forelesninger som holdes i rettsfilosofi. Se katalogen under Forberedende prøve i filosofi. (Universitetet i Oslo, 1966, s. 7).

Problemet med løpet fra tidligere gjaldt at all pensumet ikke var nødvendigvis tilrettelagt på en måte fra gymnaset. Problemet med filosofi var at det ikke representerer en fortsettelse av kunnskaper som en videreføring fra gymnaset (Rørvik, 1999, s.212). Dette er sannsynligvis også en av «[...] årsakene til at mange stryker til forberedende prøve i filosofi (filosofiens historie, logikk, psykologi), nevnte statsråden at ikke alle studentene har samme sterke motivering for videregående studium» (Aftenposten, 1966, s.12). I tillegg er det også at studentene må tilegne seg kunnskaper i filosofi i altfor kort tid, på grunn av det norske universitetssystemet der en som regel studerer ett fag om gangen (Rørvik, 1999, s.212). Andre tar til orde for denne misnøyen om hvordan pensumet er for komplisert og tilrettelagt antall semestre. Eksempel med professor Ragnar Leivestad som gikk til angrep på den nye type eksamenen:

I dag regner man med at filosofien skal greies på et høstsemester, det er simpelthen ikke lenger mulig å lage en god plan for to semestres studium. [...] Filosofi er blitt noe alle må ta, men ingen må ta alvorlig. Et stoff som innbyr til fordypning og ettertanke unnagjøres i utvalg (basert på sannsynlighetsberegning på grunnlag av oppgavestatistikk) gjennom åndløs pugging. [...] Den som virkelig har noe å skryte av, og som gjør det, er han som tok sjansen på bare å lese Platon, og stod. (Leivestad, 1968, s.15).

Når det er sagt så har leserinnlegget til Leivestad ikke et angrep på selve pensumet:

I min studietid var filosofistudiet beregnet å vare to semestre. [...] Filosofiens historie ble fordelt over såpass lang tid at den fanget interesse. [...] På flere punkter har det tilsynelatende skjedd forbedringer

siden den tid. Logikkstudiet er ført inn i et helt annet spor, og burde gi større utbytte enn før. Det er over hele linjen innført forbedrede lærebøker. (Leivestad, 1968, s.15).

Pensumet er altså ikke et problem, men det gjelder primært om fordelingen av pensum eller snarere lengden av semestre.

Et annet eksempel er angående plass på universitetet. Av lesesalsplasser fantes det kun 10% for studentene som skulle ha forberedende prøve, ifølge Arne Næss (Rørvik, 1999, s.214). Det kan også omfatte begrensningen av plass som også en frustrasjon for studentene: «Mange tusen studenter blir immatrikulert i dag [...]. Han vil oppdage til dags dato har striden stått om penger, nå gjelder det i første omgang å skaffe seg hybel, leseplass og oversikt over det planlagte studium. Ingen av delene er lett» (Dagbladet, 1966, s.3). Dette likevel noe som omfatter den voksende studentbefolkningen, som til tross for utbyggingen av Blindernområdet gjorde at UiO slet med å ha nok plass på 60-årene (Rørvik, 1999, s.217). En av tiltakene var å nettopp strupe antall studenter:

Også «Ottosen-komiteén» vurderer problemet forøvrig problemet, med utgangspunkt i muligheten for en videre avlastning av universiteter og høyskoler med hensyn til elementær undervisning. Spørsmålet om begrensning i tilgangen av studenter ble nevnt i debatten. (Aftenposten, 1966, s.12)

Dette kunne være en av tiltakene til at for eksempel studentene ville endre på forbedrende prøve i filosofi. På den andre siden er det noen som mener at eksamen skulle vedgå til tross for antall som stryker eller at en kunne utvide eksamenspensumet:

[...] etter min mening, bør innføres obligatorisk prøve i examen philosophicum hos en del av dem som nå slipper, særlig NTH-studentene. Pensum her kan dessuten med fordel utvides, hvis man vil legge mer av samfunnsundervisningen på dette stadium. (Nielsen, 1969, s.4-5).

Problemene som kunne være årsaker til endringer hos studentene var tydelig. Det gjaldt både at semesteret var forkortet i Exphil, at det ikke var en tilstrekkelig overgang fra gymnaset med det faglige og mangel på tilstrekkelig lesesaler. Denne misnøye kunne bidratt til at det ble en bred interesse for det som sto i bøkene eller ble formidlet på universitetet.

Hva sto i bøkene før demonstrasjonene?

Innholdet i disse filosofiske pensum-bøkene kan være av interesse. Det kan være at innholdet bidrar til en forståelse for hvor en kunne møte radikale tenkere. Spesielt om det handler om de tidsaktuelle eller de som var spesielt foretrukket blant studentene som var mottakelige for

opprør. Studiene til Tor Egil Førland og Trine Rogg Korsvik henviser nettopp til hvilke forbilder som var viktige for sekstiåttene. De satte en liste med 22 potensielle forbilder (Førland & Korsvik, 2008, s.158). Ut av 22 så var fire sentrale filosofer inspirasjonene til de radikale studentene på 60-tallet: nordmannen Hans Skjervheim, Jürgen Habermas, Herbert Marcuse og Jean-Paul Sartre (Førland & Korsvik, 2008, s.158). Den eneste sekstiåttaren blant de 22, er Rudi Dutschke, lederen for studentopprøret i Berlin (Førland & Korsvik, 2008, s.163). Blant filosofer så viser Førland & Korsvik slik at dette er synet blant sekstiåttene:

	Marxist-leninister	Anti- autoritære sosialister	Organiserte sosialister	Uorganiserte sosialister	Anti- autoritære ikke- sosialister	Radikale ikke- sosialister
Habermas	3,55	3,94	3,85	3,57	4,11	3,93
Marcuse	3,61	3,86	3,76	3,47	3,45	3,69
Sartre	4,12	4,05	3,94	3,81	3,60	3,74
Skjervheim	3,41	3,80	3,74	3,55	3,76	3,68

(Førland & Korsvik, 2008, s.166).

Et problem er beskrivelsen for hver av disse sekstiåttene ikke har en tydelig kategori for studenter. Hvorvidt filosofistudentene er en del av disse gruppene er usikkert, så det kan ikke være tilstrekkelig utenom å gi et bilde på hvilke filosofer som man kan spore til pensumet.

Sartre er den mest populære og om vi gjennomgår for eksempel bøkene som er nevnt med studieplanen kan vi finne Sartre. I følgende bøker (som var pensum i forberedende prøve i filosofi) som Harald Schjelderup sin *Innføring i Psykologi* (3. utg.) (1966), Arne Næss med *En del elementære logiske emner* (1968) og Næss & Johan Galtung sin *Innføring i logikk og metodelære* (2. utg.) (1967) inneholder ikke noen henvendelser til de nevnte filosofene.

Derimot i *Filosofiens historie* (1967-1968) i to bind av Arne Næss så inneholder den Sartre sine filosofiske teorier og perspektiver. I hvilken grad filosofene var i større grad inspirasjoner for filosofistudentene enn for eksempel andre viktige forbilder er usikkert, men i hvilken grad de var til stede i litteraturen under aksjonsuken.

Eksistensialisme og frigjøring

Teoretikere som Sartre, Marcuse og Habermas er teoretikere som (både regnes blant sekstiåttene som de viktigste filosofene) og som skulle prege første fase av *vestmarxismen*

(Kalleberg, 1998, s.55). Hvis vi ser på Sartre som allerede var i pensumboken om filosofiens historie så kan vi antyde at han allerede var en viktig teoretisk grunnpilar for aksjonsuken.

Blant annet av at Sartre var allerede en aktuell filosofisk figur blant for eksempel studenter i studentopprøret i Frankrike. Eksempel så var Jean Paul Sartre den eneste forfatteren som de fleste i Nanterre-bevegelsen hadde lest (Bourg, 2017, s.26). Bevegelsen truet også med å boikotte deres egne eksamener (Bourg, 2017, s.20). I Norge var det med PAX forlag som fokuserte på å tilgjengeliggjøre Sartre: «PAX Forlag som i løpet av tre år har utviklet seg til Norges største billigbokforlag, gir ut i 1967 ut over seksti bøker, de fleste om aktuelle problemstillinger fra dagens debatt» og at det inkluderte «[...] Et utvalg av Satres politiske skrifter står også på listen» (Rana Blad, 1967, s.6). Det likevel var både igjennom PAX-forlag, men like Arne Næss som bidrog til formidling av Sartre til studentene. I boken *Moderne filosofer* (1965) skriver Næss: «Den følgende fremstilling søker å føre leseren inn i filosofien til fire fremragende nåtidsfilosofer: Carnap, Wittgenstein, Heidegger, Sartre» (Næss, 1965, s.5). I *Filosofiens historie bind 2* av Arne Næss inneholder et eget kapittel av Sartre. Siden Sartre var del av pensum og begrep *frihet* er brukt flere ganger av aksjonist gruppen og assosierte kan det være at betydningen kommer fra pensumboka (dette gjelder to følgende sitater fra boka som aktuelle):

1. Om «frihet» i denne betydningen det her er tale, kan Sartre ut fra det foregående uten videre fastslå at det ikke er noe som bare gjester mennesket en sjelden gang: «det er ingen forskjell mellom menneskets væren og dets 'fri-væren' (être libre)». Mennesket kan ikke unnsnippe sin frihet. (Næss, 1968, s.464).
2. «Det er derfor avsyndig å drømme om å beklage seg, siden intet fremmed har besluttet det som vi føler, det som vi lever eller det som vi er. Denne absolutt ansvarlighet er imidlertid ikke godtagelse (acceptation): den er enkelt logisk krav på følgene av vår frihet. (Næss, 1968, s.469).

Sartre sin terminologi ordrett i bruk hos studentene, og problemet er hvordan studentene gjorde tolkningen av begrepet *frihet* eller *fri*. Fra den daværende, aktuelle boka *Kampen om universitetet. Boken fra filosofistudentenes aksjonsuke* (1969) inneholdt fokuset på *frihet* som et aspekt av demonstrasjonen. Et eksempel er fra delkapittelet om vitenskap og frigjøring:

Filosofiens oppgave er å tjene den menneskelige frihet på tre forskjellige plan. [...]. Den skal tjene til å frigjøre oss ved å klarlegge vår egen samfunnsmessige situasjon. Den skal tjene til å gjøre oss myndige i vår egen dypeste interesse i denne situasjon. (Lundstøl, 1969, s.19).

John Lundstøl skjønner at forståelsen for begrepet *frigjøring* er noe en kan bruke til å legemliggjøre kritikken mot Ottosen-komiteen og til administrasjonen av universitetet. I hvilken sammenheng dette er fra Sartre kan muligens omhandle heller en inspirasjon fra Sartre. Om ikke det er en tilstrekkelig inspirasjon fra eksistensialismen. På annen side kan en også peke til Marcuse, eller vitenskapens frigjøring som konsept eller slik Helge Høibraaten skildrer at «Begrepet «frihet» er f.eks. fir 60-årenes nordmann uløselig knyttet til 9. april 1940» (Høibraaten, 1969, s.29). Og i for eksempel en anmeldelse av *Politiske Skrifter* (1967) så påpeker Birkeland at «Sartre viser også hvordan det var mulig å holde landet sammen etter frigjøringen, fordi denne frigjøringen ikke var resultatet av en revolusjonær frigjøringskamp [...]» (Birkeland, 1967, s.6). Kan det av den grunn bety at *Politiske Skrifter* kunne ha en negativ virkning på frihet? Et motstridende eksempel er i «10 teser om vitenskap, universitet og revolusjon» av Stein Rafoss som skrev:

1. vitenskapens «egentlige vesen» er frigjørende. Den er først og fremst forpliktet overfor fornuften og vil derfor, så lenge den tar denne forpliktelse alvorlig, kunne bidra til individuell og samfunnsmessig frigjøring. (Rafoss, 1969, s.33).

En slik samfunnsmessig *frigjøring* gjelder derfor at mennesket sitt objektive mål igjennom forskningen er å frigjøres, eller at det «ikke kan unnslippe sin frihet». Samme type ordlegging bruker også Lundstøl direkte når han deltar i et foredrag og blir spurt angående sammenligningen av studentopprøret i Norge og Frankrike:

Dette kom til å dreie seg om et politisk eller upolitisk Universitet, om studentopprørene skulle følge vanlig skikk og bruk, identifikasjon med arbeiderne og arbeiderklassen (jfr. Frankrike) [...]. Lundstøl gikk her inn for politiske lærestalter, en viss frihet for studentene til å gå utenom spillereglene når de skulle gjøre sine krav gjeldende og en foreløpig løs tilknytning til arbeiderklassen direkte. (Trønder-Avisa, 1969, s.6).

Problematikken ligger i at det til tross for terminologien omfatter en identifisering av en eksistensialistisk tanke fra pensumet, så betyr ikke det direkte at studentene fikk inspirasjonen fra Arne Næss sin fagbok. Like mye kunne inspirasjonen med kravene til en frigjøring av pensum finnes i for eksempel faglitteratur utenfor fra forlaget PAX eller fra Jon Lundstøl sine betraktninger angående *frihet*. I *Kampen om universitetet* brukes også andre eksempler til andre filosofer. Høibraaten peker til at i renessansen var det en oppfatning om at kunnskap skulle frigjørende og at all kunnskap har en verdi i seg selv (Høibraaten, 1969, s.30). Det kan derfor være innad eller utenfor pensum som indikerer filosofistudentenes tanke om frigjøring.

Habermas, Skjervheim og ekstern innflytelse

Utenom Arne Næss som bidragsyter til filosofiens emner for studentene, så var Hans Skjervheim en viktig filosofisk bidragsyter fra første fase med studentopprøret. Det samme gjelder for John Lundstøl. Andre faktorer som har preget studentenes informasjonsflyt er interne, så vel så av en internasjonalisering ved etermedier, økt reising til utlandet og billigbøker (Kalleberg, 1998, s.58). Konferanser som for eksempel *Dialects of Liberation* i sommeren 1967 betydde mye (Kalleberg, 1998, s.59). I Norge var det med Hans Skjervheim som i vårsemesteret 1966, som holdt et viktig seminar ved Filosofisk institutt (Kalleberg, 1998, s.57). Her introduserte han selv en to viktige filosofiske prinsipper:

1. Seminaret til Skjervheim var viktig «[...] for å skape et større miljø positivismekritisk karakter blant studenter og yngre akademikere» (Kalleberg, 1998, s.57).
2. Skjervheim introduserte flere filosofer til det norske filosofiske miljøet: «Flere av dem han introduserte fikk varig betydning i norske studentmiljøer, først og fremst den den gang ukjente sosiolog og filosof Jürgen Habermas. Habermas fikk tidlig en betydelig innflytelse i det norske miljøet» (Kalleberg, 1998, s.57).

Denne innflytelsen fra Habermas kan en spore i både utgivelser av bøker og deltakelsen i aksjonsukens sine seminarer i *Kampen om universitetet*. Rundt omkring aksjonsuken tid kom Gyldendal med Gyldendals Studiefakler: «Denne nye pionérserien er opprettet for å kunne tilby rimelige utgaver av bøker som er egnet til studiebruk [...]. Bøkene vil vanligvis være å finne på pensumlister over obligatorisk eller anbefalt litteratur» (Habermas, 1969). Blant utgivelsen var *Vitenskap som ideologi* (1969) fra Habermas, som for første gang på norsk i året 1969. Det er likevel ikke helt sikkert at disse inspirerte av den grunn av at det ikke skulle bli pensum før i 1971. I for eksempel *Hjelpeshåndbok i filosofihistorie til examen philosophicum* (1971) så har antall filosofer blitt utvidet som følge av arbeidet under aksjonsuken. Under kapittelet «Lett tilgjengelige originalverker» anbefales Marcuse «Det en-dimensjonale menneske» fra Pax og Studiefakkelene fra Gyldendal inkluderer Habermas sin «Vitenskap som ideologi», og samleverket av Frankfurter-skolen «Kritisk teori» (Skram & Viestad, 1971, s.70). Derav har ikke disse bøkene enda gjort sin virkning på universitetet før de blir anbefalt for å leses ved siden av pensum. Merk at det er ved siden av pensum. Det kan være sannsynlig at studentene leste ellers, men ikke som institusjonalisert pensum.

Nå ble tankene tilgjengeliggjort i større grad spesielt for studentene og du kan spore et preg av Helge Vold som redaktør og formidler. Helge Vold står som redaktør i *Kampen om universitetet* (Bjerkmann, 1974, s.38). Han står også ansvarlig for å oversettelsen av den nevnte Studiefakkelen *Vitenskap som ideologi*. Markert i kursiv er dette i utgivelsen: «*Offentlighetens forfall er tegnet på samfunnet teknokratisering slik som avpolitisering av befolkningen vitner om og er forårsaket av politikken vitenskapeliggjøring*» (Habermas, 1969, s.8). Dette er mye av det som igjen finner spor hos studentene i form av kritikk av Ottosen-komiteen eller hos Skjervheims sin positivisme-kritikk. Harald Berntsen bruker Habermas nyttig til å kritisere Ottosen-komiteen sitt effektiviseringsperspektiv:

[Ottosen-]Komitéen har sett organisering av universitetene i land som USA og Sovjet-samveldet som eksemplarisk [...]. Den teknologisk utvikling skaper ikke bare behov for samordning i det rent økonomisk liv, men også for at staten skal føre en utdanningspolitikk som er i samsvar med de herskende behov i næringslivet. [...] Mot denne bakgrunn kan vi med den tyske professor Jürgen Habermas si at sosial- og naturvitenskapene er blitt de fremste produktivkrefter i vår teknisk-vitenskapelige sivilisasjon, det vil si at disse vitenskapene er blitt de viktige faktorene for profittøkning og nydanning av kapital. (Berntsen, 1969, s.49-50).

I den grad Habermas ble introdusert igjennom Skjervheim og Berntsen, og eller Billigbøker fra Gyldendal eller PAX (før Studiefakkelen *Filosofi i vår tid* (1968)), så har ikke blitt det igjennom pensumet til studentene. Habermas i rundt og i aksjonsuken var før uken forholdsvis ukjent, men «[...] ung (f. 1929) [...] og har gjort seg bemerket gjennom sitt allerede ganske omfattende forfatterskap» (Vestre, 1968, s.7). Når aksjonsuken pågikk hadde blant annet Ragnvald Kalleberg og Guttorm Fløistad et seminar våren 1969 angående Jürgen Habermas sin nyutkomne *Erkenntnis und Interesse* (Kalleberg, 1998, s.72). Det kan antyde at Habermas har inspirert til den vitenskapelige kritiske holdningen til filosofistudentene igjennom Skjervheim, men muligens også av produksjonen av han i form av bøker.

Skjervheim var også deltagende som handlet om ledelsen av universitet. Derav var Skjervheim aktiv en bidragsyter til å endre pensum, men så vel bidrag til universitetsdebatten. Et eksempel er hans bidrag i den offentlige debatten om «Pedagogikk og samfunnet» med Vosse-seminaret i 1968; utgitt av PAX som *Pedagogikk og samfunn* (1968) og der Skjervheim skriver blant annet om «Den meta-vitenskeplege problematikken med omsyn til pedagogikken». Skjervheim deltok også på debatten om universitetet vitenskapelige perspektiv eller det som regnes som et motsvar mot den positivistiske tendensen i den offentlige debatten; skal universitetet effektiviseres? Skjervheim skrev selv en kommentar til

en filosofiprofessor med navn van Peursen om å kjempe for det kritiske universitet (Sætren, 1969, s.4). I boken *Universitetes fremtid* (1968) så presenteres første del som en «markedsorientert» innstilling av universitetet (Sætren, 1969, s.4). Annen del omhandler Skjervheim sine meninger om hvordan kunnskap skal brukes av studentene. Det viktige for Skjervheim er at studentene skal lære å bli kritisk til kunnskapen (Sætren, 1969, s.4). I hvor stor del Skjervheim deltakelse som formidler i denne debatten kan spores i den grad at studentene bruker pensumbøkene er usikre, men likevel så trykker opp PAX og andre forlag opp bøkene som *Universitetes fremtid*, *Ideologien bak studenteropprøret* (1969), *Pedagogikk og samfunn* (utgitt av Skjervheim) og *Det liberale dilemma* (1968) som tar opp flere av de filosofiske, politiske og pedagogiske utgangspunktene som Skjervheim drøfter. Deltakelsen av Skjervheim i debatten var nødvendig, men det betyr ikke at han direkte var av opptatt av pensumet som en bidragsfaktor. Introduksjonen av nye filosofer kan tyde til at det er en mangel på viktig pensum for å skape engasjement (som tidligere nevnt med strykandelen fra 1966). Hvorfor var ikke filosofistudentene mer kritiske til Skjerveheim sitt bidrag til å introdusere nye filosofer? Det kan være av den grunn at introduksjonen av de nye filosofene både skjedde i sammenheng med seminarene under aksjonsuken eller skjedde som etterfølger av dem.

For eksempel med formidlingen av Marcuse finner du også samme utgangspunkt. Som nevnt preger Marcuse den første fasen i likheten med Sartre og Habermas. De aktuelle billigbøkene som produsert under Marcuse tyder også på en deltakelse fra flere av de samme debattantene. *Det muliges utopi* (1968) er oversatt av Helge Vold (Marcuse, 1968), *Om frigjøring* (1969) er oversatt av Stein Rafoss (Marcuse, 1969) (kjent for å ha skrevet kapitlet «10 teser om vitenskap, universitetet og revolusjon» i *Kampen om universitetet*) og Studiefakkelens *Kritisk teori. En antologi over frankfurter-skolen i filosofi og sosiologi* (1970) er redigert av Ragnvald Kallerberg (Kalleberg, 1970). Av den grunn kan du også spore et aktivt engasjement for en innføring av nye filosofi i samme tid som aksjonsuken på grunn av en deltakende interesse i en ny filosofisk tilnærming fra Frankfurterskolen. Det kan også skyldes et motsvar på Ottosen-komiteens innstillinger ved å bruke nye viktige tenkere som kunne passe til filosofistudentene mål og motiver.

Seminarene og eksamen: resultatene av aksjonsuken

Om pensumet skulle i seg selv påvirket, burde det vært en enda større fokusering på å etablere lesegrupper framfor seminarer. Seminarene og innholdet i form av litteratur påvirket

hverandre. Fra den 20 mandag januar hadde filosofistudentene okkupert en forelesningssal på Universitetet på Blindern, og holdt forelesninger med emner som de hadde valgt selv (Friheten, 1969, s.2). For diskusjonsuka var det sentrale temaer som samfunnsfagenes kritiske og konservative rolle, eksamen som maktmiddel, vitenskapens plass i samfunnet, forholdet mellom I-land og U-land, samt diskusjonen om Ottosen-komiteen som ble tatt opp (Kalleberg, 1998, s.70). Aksjonen var veldig populær og som førte til at filosofistudentene ved «[...] Universitetet på Blindern fortsatt har aksjonsuke for fulle hus» (Dagbladet, 1969, s.13). På den måten kunne seminarene var en diskusjonsarena for innholdet som kunne prege mye av det som ble lest i samtiden og var aktuelt. Seminarene ledet av studentene ble blant annet spredd til andre tverrfaglige kollokvier, eller bare til fagområder som psykologi, historie, psykologi og pedagogikk (Kalleberg, 1998, s.72). Derav var hovedmomentet til aksjonsuken en videreføring som skulle bidra til fase to av studentopprøret.

Når aksjonsuken var over så var det på vedtaket til allmannamøtet at studentene: «[...] er i stand til å ta opp og reflektere det samfunnsmessige ansvar vitenskapsarbeidet innebærer» (Christiansen & Vold, 1969, s.187-188). I vedtaket står mye om deltakelsen, men også om eksamen som ordning. Aksjonsuken hadde gjort det nødvendig å diskutere hvordan de daværende eksamensordningene former studiet (Christiansen & Vold, 1969, s.188). Studentene da hadde heller ingen klagerett (Friheten, 1969, s.16). Når det gjaldt eksamesbedømmelsen så skulle den hemmelig ifølge det Akademiske Kollegium. Dette var filosofistudentene imot (Friheten, 1969, s.16). For filosofistudentene så var det nødvendig å ha en eksamensform der studentene deltar i utformingen av både besvarelsenes bedømmelse og oppgavene (Christian & Vold, 1969, s.188). For studentene ville de bort fra formallogikk og filosofihistorie for å kontrollere om stoffet sitter, men derimot å styrke en eksamen som har en muntlig- eller essay-form (Christian & Vold, 1969, s.188). Diskusjonen var aktuell i en kronikk angående Exhil-eksamens status fra Karl Egil Aubert. Han mener først at Næss og Stigens kronikk «Universitetet som formynder» ikke funderer på problematikken som blant annet før filosofistudentene har vært vektlagt:

Det som imidlertid står fast, er at det er delt meninger – ikke bare om eksistensen eller kvaliteten av disse ringvirkningene, men om selv stoffets og undervisningens kvalitet [...]. Enda viktigere er det kanskje at studentenes motivasjon for dette studiet er såpass variabel som den er. (En strykeprosent på opptil 30 prosent antyder dette). Selv om en kan betrakte det som et beklagelig faktum, må en bare akseptere at det finnes mange studenter som er lite påvirkelige av meget av det stoff som bys dem i Examen Philosophicum. (Aubert, 1972, s.3).

En videreføring av eksamensendringene har derfor ikke skjedd. Og i et svar til kronikken så Arnfinn Stigen på denne kritikken. Han har blant annet bli rådets formann for utvalget for examen philosophicum som består av studentrepresentanter og representanter fra alle fakultetene (Rørvik, 1999, s.222). Han svarer i kronikken:

Vi tilbyr nå 16 kombinasjonsmuligheter til examen philosophicum, og innenfor disse kan man igjen velge mellom flere lærebøker.

En slik kombinasjon er også et bilde på hvordan det også kan ha med at på 70-tallet også ble tydeligere med en regional endring av pensumet. Slik ble det en debatt som allerede hadde sine spor fra kritikken før aksjonsuken og under. Derimot virker det ut som Stigen (og Næss) har jobbet for å utvide eksamensformen enn å endre den. Her er det viktig at han selv satt i et råd med en studentrepresentasjon (på tre stykk); noe som filosofistudentene hadde aksjonert for under aksjonsuken.

Avslutning

Konklusjon

1968 var en *revolusjon*; det var *opprør* i Norge; det var en *demonstrasjon* på Blindern.

Revolusjonen til 68-opprøret handlet om såkalte *antisystemic movements*. Disse motbevegelsen eller opprørene hadde en felles tråd om at det omhandlet systematiske urettferdigheter som gikk på tvers av de ulike bevegelsene. Disse strømmingene omfattet ikke bare Sentral-Europa, men spredte seg så vel til Norge. Et tydelig skille ligger tydelig i at Sentra-Europa og USA så var det ikke like markante sosialdemokratiske ordninger. I Norge og så vel som i Sverige og Danmark, var det tydelig at en slik ordning bidrog til at når *revolusjonen* ble til *opprør* i Skandinavia, så var det en sentral endring at det var primært et ungdomsopprør. Den røde tråden er derfor at det var unge mennesker, spesielt studenter som deltok i for eksempel kampen mot rasisme, imperialismen, Vietnamkrigen, nyfeminismen, EEC, og miljøvern. En annen rød tråd var at litteraturen var en aktiv bidragsyter til disse debattene. For filosofistudentenes aksjonsuke så var det nettopp igjennom en felles kampsak for bredere representasjon i instituttrådet at det gå rom for en bredere debatt. Denne debatt handlet om hvordan kunnskap ikke måtte brukes for å utdanne studenter, som bare var drevet markeds kapitalistiske insentiver. Derimot skulle de være drevet av en frigjørende vitenskap. Under aksjonsuken var seminarer og den offentlige debatten som en kan finne tilgangen på

Habermas og Marcuse som et følge av aksjonsuken. Tydelig var det igjennom Skjervheim at de to filosofene i ettertid ble tilleggspensum. I pensumet før så var det trekk av Sartre primært som hovedinspirasjon, men ikke i den grad tilstrekkelig i debattmiljøet under aksjonsuken. Her er det Lundstøl så vel som Skjervheim som er de egentlige bidragsyterne. Da kan spørsmålene svares med at pensumet bidrog til en viss oppmuntring i debattklimaet under aksjonsuken. Derimot var det ikke uten hjelp fra de følgende samfunnsdebattene som var hovedaktørene for å fremme aksjonsukens kritikk og teser under debatten. Debatten fortsatte videre fra året 1969 og eksamensformen var i endring på grunn av kritikk med plass og motivasjon, men var i endring på grunn aksjonsuken sitt engasjement som endret pensum. Slik var det at studentene endret pensumet, men pensumet endret ikke studentene i like stor grad.

Kilder

- Aftenposten (1969, 27. januar). Filosofistudentene hever okkupasjonen.
- Aftenposten (1966, 28. april). Distriktene er interessert i flere universitets-filialer.
- Anderson, T. H. (2007). *The Sixties* (3.utg.). Longman.
- Arbeiderbladet. (1967, 31. august). PAX med ny roman-serie redigert av AXEL JENSEN.
- Arrighi, G., Hopkins, T. K. & Wallerstein, I. (1989). *Anti-Systemic Movements*. Verso Books.
- Aubert, K. E. (1972, 16. november). Platon og hans gode lege. I *Dagbladet* (s.3).
- Berntsen, Harald. (1969). *Studenter og byråkrati*. PAX FORLAG A/S.
- Birkeland, T. (1967, 13. oktober). Sartres politiske skrifter. I *Friheten* (s.6).
- Bjerkmann, T. (1974). *PAX REGISTER 1964-1973. En nøkkel til PAX FORLAGs utgivelser gjennom 10 år*. PAX FORLAG A/S.
- Bourg, J. (2017). *From Revolution to Ethics. May 1968 and Contemporary French Thought* (2. Utg.). McGill-Queen's University Press.
- Bratholm, E. & Larsen, J. H. (2018). *1968 – året da kjærligheten blomstret og verden sto i brann*. Font Forlag.
- Christiansen, P. F. & Vold, H. (Red.) (1969). Filosofistudentenes uttalelser før og etter uka. I *Kampen om universitetet* (185-189). PAX FORLAG A/S.
- Dagbladet (1969). *Oslo, april 1969, demonstrasjoner på Blindern, tilskuere i en av universitetsbygningene*. Norsk Folkemuseum, Oslo, Norge.
<https://digitaltmuseum.no/011013631255/oslo-april-1969-demonstrasjoner-pa-blindern-tilskuere-i-en-av-universitetsbygningen>
- Dagbladet. (1969, 25.januar). Filosofenes aksjonsuke en suksess.
- Dagbladet (1966, 1. september). Akademisk arbeidskraft.
- Dørum, K. & Tønnesson, Ø. (2021). Kapittel 1. Rød, grønn eller blå bunnlinje? – arven etter 1968. I I K. Dørum, Ø. Tønnesson & R. H. Vaags (Red.), *Arven etter 1968* (13-21). Cappelen Damm Akademisk.
- Dørum, K. (2021). Kapittel 2. USA og 1968. I K. Dørum, Ø. Tønnesson & R. H. Vaags (Red.), *Arven etter 1968* (25-57). Cappelen Damm Akademisk.

Dørum, K. (2021). Kapittel 7. Maos norske venner. I K. Dørum, Ø. Tønnesson & R. H. Vaags (Red.), *Arven etter 1968* (142-165). Cappelen Damm Akademisk.

Dørum, K. & Sandvik, H. (2012). Nytt om opptøyer og opprør. I K. Dørum & H. Sandvik (Red.), *Opptøyer i Norge 1750-1850* (9-35). Scandinavian academic press.

Friheten. (1969, 31. januar). Kapitalistenes maktherredøme må brytes!

Friheten. (1969, 24. januar). Oslostudentene okkuperer forelesningssal.

Friheten. (1968, 22-28. mars). Det blir en BLODIG SOMMER. Forside.

<https://www.nb.no/items/4b88f368c57b0b9759a0e53986939588?page=0&searchText=apartheid>

Føllesdal, D. (2015). Filosofien i Oslo. *Norsk filosofisk tidsskrift*, 50(3-4), 161-171.

<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-2901-2015-03-04-05>

Førland, T. E. & Korsvik, T. R. (2008). *Ekte sekstiåttene*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Førland, T. E. (2006). Innledning. I T. E. Førland & T. R. Korsvik (red.), *1968. Opprør og motkultur på norsk*, (7-20). PAX Forlag A/S.

Gjengangeren (1969, 21. januar). Filosofistudentene i Oslo demonstrerer.

<https://www.nb.no/items/27ac511df938b76ca712a2d980826e6c?page=5&searchText=%22filosofistudentene%22>

Godbolt, J. (2021). Vietnamkrigen i Norge – ungdomsopprør og politisk protest. I K. Dørum, Ø. Tønnesson & R. H. Vaags (Red.), *Arven etter 1968* (127-141). Cappelen Damm Akademisk.

Habermas, J. (1969). *Vitenskap som ideologi*. GYLDENDAL NORSK FORLAG.

Halden arbeiderblad. (1967, 17. februar). *Forskning for å få klarhet i hvorfor kvinnene ikke deltar* 39(41), s.2.

<https://www.nb.no/items/c81b2b52d6a9af019d1de195df156633?page=0&searchText=%22halden%20holter%22>

Hendrickson, B. (2022). *Decolonizing 1968. Transnational student activism in Tunis, Paris, and Dakar*. Cornell University Press.

Høibraaten, H. (1969). Filosofi og frigjøring. I P. F. Christiansen & H. Vold (red.), *Kampen om universitetet* (29-32). PAX FORLAG A/S.

- Jørgensen, T. E. (2011). Chapter 3. National Ways to Socialism? The Left and the Nation in Denmark and Sweden, 1960-1980. I M. Klimke, J. Pekelder & J. Scharloth (Red.), *Between Prague Spring and French May. Opposition and revolt in Europe, 1960-1980* (49-63). Berghahn Books.
- Kalleberg, R. (1998). Studenter i det sivile samfunn: et perspektiv på norske «studentopprørere». I G. Hjeltnes (Red.), *Universitetet og Studentene. Opprør og identitet*, 98(4), 52-86.
- Kalleberg, R (Red.) (1970). *Kritisk teori*. PAX FORLAG A/S.
- Kirke- og undervisningsdepartementet (1967). *Innstilling. Om videreutdanning for artianere m. v.*
- Klassekampen. (1971). *Reis kampen mot EEC på jobben!* (2. eks.)
<https://www.nb.no/items/01ccec2084c52dd072d41c94a5a5e2d0?page=11&searchText=eec>
- Kraminick, I. (1972). Reflections on Revolution: Definition and Explanation in Recent Scholarship. I *History and Theory*, 11 (1), 26-39.
https://www.jstor.org/stable/2504623?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents
- Kuhn, T. S. (1970). *The Structure of Scientific Revolutions* (2. Utg.). The University of Chicago Press.
- Leivestad, R. (1968). Examen Philosophicum – en uverdigg institusjon. I *Universitas*, s.15.
- Lie, E. (2021). Kapittel 10. Ungdomsopprøret og høyrebølgen. I K. Dørum, Ø. Tønnesson & R. H. Vaags (Red.), *Arven etter 1968* (212-230). Cappelen Damm Akademisk.
- Lindter, S. (2021). 1968 og feminismen. I K. Dørum, Ø. Tønnesson & R. H. Vaags (Red.), *Arven etter 1968* (167-189). Scandinavian academic press.
- Lundstøl, J. (1969). Vitenskapelighet og dumhet. I P. F. Christiansen & H. Vold (red.) *Kampen om universitetet* (19-28). PAX Forlag A/S.
- Marcuse, H. (1969). *Om frigjøring*. PAX FORLAG A/S.
- Marcuse, H. (1968). *Det muliges utopi*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Morgan, E. C. (2004). *Collective Political Violence. An introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*. Routledge.

Morgenbladet. (1969, 17. januar). Blindern i dag: Studentrepresentasjon.

<https://www.nb.no/items/a792bbf8a667d122cc4ad241328ec7b2?page=0&searchText=%22filosofistudentene%22>

Myrna. (1969, 14. april). Gift i maten. *Drammens Tidende og Buskeruds Blad*, s.3.

<https://www.nb.no/items/90251e12ed2c72019b7e38e4b06e7719?page=1&searchText=%22den%20tause%20v%C3%A5r%22>

Nationen (1968, 20. januar). Filosofi-studenter vil foreslå streik.

<https://www.nb.no/items/5e953789135c25406df6718a499fe81f?page=0&searchText=%22filosofistudentene%22>

Neumann, I. B. & Ulriksen, S. (1997). Norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. I T. L. Knutsen, G. M. Sørbo & S. Gjerdåker (Red.), *Norges utenrikspolitikk* (2.utg.) (94-123). Cappelen Akademisk Forlag.

Nielsen, K. (1969). Medisinere, hvordan står det til med samfunnet? I *Æsculap: magasin for medisinstudenter* (NR.1) (4-5).

Næss, A (1968). *Filosofiens historie. 1. Fra renessanse til vår tid. En innføring i filosofiske problemer* (4.utg.). Universitetsforlaget.

Næss, A. (1965). *Moderne filosofer*. Almqvist & Wiksell.

Olstad, F. (2017). *Den lange oppturen. Norsk historie 1945-2015*. Dreyers Forlag Oslo.

Opdalingen (1968, 19. april). *Betty Friedan: Myten om kvinnen*. Universitetsforlaget.

<https://www.nb.no/items/43f5daf1427fe27bcf498e4e6dccb920?page=1&searchText=%22betty%20friedan%22>

Prévost, C. (1969). Hva er en revolusjonær situasjon. I *Revolusjon og virkelighet. En bok om klassekamp og studentbevegelsen*. Forlaget Ny Dag.

Rafoss, S. (1969). 10 teser om vitenskap, universitet og revolusjon. I I P. F. Christiansen & H. Vold (red.), *Kampen om universitetet* (33-37). PAX Forlag A/S.

Rana Blad (1967, 7. september). PAX med ny-roman serie redigert av AXEL JENSEN.

Repstad, P. (2021). Kapittel 9. Revolusjon i Guds navn? I K. Dørum, Ø. Tønnesson & R. H. Vaags (Red.), *Arven etter 1968* (190-211). Cappelen Damm Akademisk.

Rørvik, T-I. (1999). *Historien om Examen philosophicum*. Forum for universitetshistorie.

Seidman, M. (2004). *The Imaginary Revolution. Parisian Students and Workers in 1968*. Bergbahn Books.

Sejersted, F. (2005). *Sosialdemokratiets tidsalder. Norge og Sverige i det 20. århundre*. Pax Forlag A/S.

Sirene. (1973, NR.1). s.2.

<https://www.nb.no/items/53b98dfcef64eb40c9128b2c95121d29?page=1&searchText=%22sirene%22>

Skram, H. F. & Viestad, E. I. (1971). *Hjelpeshåndbok i filosofihistorie til examen philosophicum*. Universitetsforlaget.

Slottemo, H. G. (2021). *Norge på 1900-tallet. Forskjell og fellesskap*. Cappelen Damm Akademisk.

Stigen, A. (1972, 23. november). Dosering eller servering – det er spørsmålet. I *Dagbladet* (s.12).

Sunnmørsposten. (1967, 22. november). Ålesunder valgt unn i landsstyret for naturvernungdom.

<https://www.nb.no/items/c7a40625ba5b0f8f0bc680415618f423?page=3&searchText=%22natur%20og%20ungdom%22>

Særtren, H. (1969, 21. januar). Universitetet i en brytningstid. I *Aftenposten*, s.4.

Tanter, R. & Midlarsky, M. (1967). A theory of revolution. I *The Journal of Conflict*, 11 (3), 264-280. <https://www.jstor.org/stable/172594>

Trønder-Avisa. (1969, 29. mars). Minimal interesse for studentopprør i Levanger.

Universitetet i Oslo. (1963). *Forberedende prøve i filosofi*. Universitetsforlaget.

Universitetet i Oslo. (1965). *Forberedende prøve i filosofi*. Universitetsforlaget.

Universitetet i Oslo. (1963). *Forberedende prøve i filosofi*. Universitetsforlaget.

Vestre, B. (1968, 13. desember). Moderne filosofi – og særlig Jürgen Habermas. I *Dagbladet*.

Vårt land. (1969, 21. januar). Debatt i stedet for undervisning. Boikott på Universitetet.

Warwick, A. (1998). *The sixties*. Oxford university press.

Werenskjold, R. (2011). Chapter 11. The Revolution Will Be Televised. The Global 1968 Protests in Norwegian Television News. I M. Klimke, J. Pekelder & J. Scharloth (Red.), *Between Prague Spring and French May. Opposition and revolt in Europe, 1960-1980* (177-198). Berghahn Books.

Ytreberg, Ø. (1968). Pedagogikk i praksis. I *Pedagogikk og samfunn. Foredrag på Vosse-seminaret 13.-15. desember 1968*.

Øverås, T. E. (2022). *Fakkelen er tent! Den norske billigbokrevolusjonen*. Gyldendal.

